

Esperanto Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift – 21ste jaargang, nr.121 (1) – jan.-feb. 1990
ISSN 0772-540 X **Afgiftekantoor: ANTWERPEN X**

TAAL IN VERVAL

Je hoort het vaak van ouderen, zelfs van mensen in de middelbare leeftijd: „In onze tijd... ". Precies, in onze tijd was het allemaal veel beter, veel gezonder, veel moeilijker, deed men veel meer inspanningen, moest men harder werken... en beheerste men beter zijn taal. Ja, want het Nederlands verloedert. De kinderen kunnen niet meer spellen, jonge universitairen kunnen geen eindwerk meer schrijven, de jeugd leest niet meer. En vroeger gebeurde dat natuurlijk allemaal wel. Aan de vraag hoe we dat eigenlijk kunnen vaststellen – de rechters van nu zijn immers de be/veroordeelden van gisteren – wordt in alle stilte voorbijgegaan. In twee – niet meer zo recente publicaties, resp. *Trends*, dec. 1987 en *Ons Erfdeel*, maart-april 1989, wordt enige aandacht aan het verval van het Nederlands besteed.

Het artikel van *Ons erfdeel* staat stil bij het wetenschappelijk onderzoek naar dat taalverval, en het komt tot wel zeer eigenaardige conclusies. Eerst en vooral stelt het vast dat „allerlei gangbare opvattingen over taal niet kloppen". Die gangbare opvattingen zijn o.a.: dat er een [absolute (red.)] norm is voor goed en fout taalgebruik; dat onze taal slechter wordt; dat taalverandering is tegen te houden en dat ze het gevolg van slordigheid of luiheid is; dat het Nederlands sterker door het virus getroffen is dan andere talen. Maar wat is daar nu echt van aan?

Taal verandert, en dat is een universeel gegeven. Alle talen – met uitzondering van dode talen of kunsttalen zoals het Esperanto[1] – veranderen. Hoe of waarom die verandering tot stand komt is niet zo gemakkelijk vast te stellen. Sommige veranderingen, vooral in het woordgebruik, komen tot stand onder invloed van veranderende sociale, politieke en economische omstandigheden (kraken, groen nummer, stofzuigen). Bij grammaticale veranderingen is het niet zo duidelijk. Gedeeltelijk zijn ze wel te verklaren uit het vervagen van het inzicht in de oorspronkelijke structuur (vb. de reizigers

vervolg op p. 3

Esperanto-Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond, v.z.w.

Redactie en administratie België
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
☎ (03) 234.34.00.

Administratie Nederland
Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 HW Den Haag.

Abonnementen
Gewoon abonnement: 400 fr. in België, 22 *f* in Nederland.
Vijfjarig abonnement: 1 600 fr. in België, 88 *f* in Nederland.
Levenslang abonnement: 10 000 fr. in België, 550 *f* in Nederland.

Advertenties
Inlassingen zijn mogelijk op formaat 1/1, 1/2 en 1/3, voor gedetailleerde prijs dient men het Esperantocentrum te Antwerpen te raadplegen.
Kleine advertenties op kolombreedte, zonder kader 15 fr. (voor België + 19% BTW) of 0,90 gld. per woord.

Rekeningen
Voor België: 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen.
Voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.

Redacteurs
Paul Peeraerts en Guido van Damme.

Medewerkers
C. Declerck, P. De Smedt, I. Durwael, A. Humet, J-P. VandenDaele.

Verantwoordelijke uitgever
Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Esperanto-Panorama verschijnt de 1ste van iedere oneven maand.

Bijvoegsels bij Esperanto-Panorama worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk, worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op het redactie-adres toekomen uiterlijk de 1ste van de even maand.
De redactie heeft het recht ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Esperanto Panorama

Editor-taaltje

Ongetwijfeld valt het op: vier bladzijden meer (en niet alleen voor dit nummer, maar voor de hele jaargang) en een iets grotere letter. Dat zijn enkele technische veranderingen van ons tijdschrift.

Maar er is meer. Ook vanbinnen zijn we veranderd, en wel op fundamentele punten. Die verandering ligt op twee vlakken. Eerst en vooral is er de redactie-politiek. Waar die vroeger vooral de nadruk legde op taalproblematiek in België en de wereld, is het aanbod van onderwerpen nu uitgebreid: Voortaan krijgt ook het Esperanto zelf een plaats, en wel met de bedoeling diverse aspecten ervan te belichten. We beogen daarmee twee dingen: ten eerste ogen te openen voor allerlei taaleigenheden van de taal; ten tweede de achtergrondkennis over het Esperanto te verbreden. Misschien zeggen sommigen: maar ik ken helemaal geen Esperanto, ik interesseer me enkel voor het fenomeen. Nou, ook voor hen blijft ons tijdschrift toegankelijk, want alles wordt in aantrekkelijke, leesbare artikeltjes gegoten, in het Nederlands, met slechts af en toe een Esperanto-voorbeeld ertussen, om de tekst te illustreren: ze vragen geen kennis van het Esperanto.

En dan is er ook de verandering in opmaak en inhoud. Voortaan vind je een aantal nieuwe vaste rubrieken terug, die telkens zoveel mogelijk op dezelfde plaats zullen te vinden zijn. Zo wordt het tijdschrift veel makkelijker hanteerbaar en kan je dadelijk na ontvangst recht naar jouw voorkeurrubriek.

Dat we voor sommige van die nieuwe rubrieken een beroep kunnen doen op enkele vaste medewerkers, verheugt ons zeer en kan de kwaliteit van EP enkel ten goede komen. Aan hen alvast onze oprechte dank.

gvd

vervolg van p. 1
wordt verzocht/de reizigers worden verzocht); mogelijk spelen ook de zogenaamde „productieve procédés" een rol: in het Nederlands zijn alle nieuwe werkwoorden zwak, onder invloed daarvan zouden ook sterke werkwoorden geleidelijk aan zwak kunnen worden (zei/zegde).

Dikwijls staan bij veranderingen gedurende enige tijd twee vormen naast elkaar. Vaak rijst er echter verzet tegen de nieuwe vorm. De taal heet dan te verloederen. Hoewel dat erop zou kunnen wijzen dat de nieuwe vorm uit een sociaal lagere klasse afkomstig is, is dat lang niet altijd het geval. Vanuit dat verzet komt ook de beoordeling „goed" en „fout". En daarmee kan je dat goed/fout ook definiëren. „Goed is wat tot nog toe door de meesten als de norm wordt aanvaard." Daarom, zo besluit het artikel in *Ons Erfdeel*, doet men er goed aan aankomende schrijvers het gebruik van nog niet aanvaarde vormen te ontraden. Niet omdat het schadelijk is voor de taal, maar omdat het schadelijk is voor henzelf, wegens het ongunstig oordeel dat ze daarmee over zichzelf uitlokken. Een beetje zoals een DT-fout in een sollicitatiebrief dus.

Trends behandelt meer het gevaar dat het Nederlands bedreigt door de Europese éénmaking. De auteur ziet diverse bronnen van gevaar die het voortbestaan van de taal kunnen bedreigen: economische en culturele opslorping, politieke onderdrukking, technologische verdringing: kortom allerlei vormen van verloedering.

Verder constateert de auteur dat vanuit taalkundige kringen de taal – in haar huidige vorm – weinig steun krijgt. Waar het vroeger nog heette: „de taal is gans het volk", heerst nu de slogan „de taal is een verzameling zinnen". Maar waar gaat het met die verzameling zinnen naartoe? Toch ziet de auteur de toekomst niet al te donker in. Hoewel een taal heel wat druk van cultuur-economisch sterkere talen moet ondergaan, merkt hij op dat het Engels zelf momenteel onder sterke Aziatische druk staat en dat de Verenigde Staten, onder invloed van de Spaanssprekende bevolking, de weg van een tweetalige natie lijken op te gaan. Die economische druk is m.a.w. niet zo standvastig. Amper drie eeuwen terug was het Nederlands zelf de taal van een, op het gebied van handel, machtige natie. Van die positie heeft het Nederlands geen misbruik gemaakt. Het heeft relatief weinig taalimperialistische neigingen vertoond.[2]

Al evenmin zal de taal vlug door andere talen worden opgeslokt. Eerst en vooral is een taal vaak taaier dan men zou denken. Verder is het Nederlands ook niet echt een kleine taal. In Europa zelf hebben Grieks, Deens, Zweeds, Fins, Hongaars... minder sprekers. Maar men blijft wel bezorgd voor de dreiging. Daarom zijn er in de Europese Gemeenschap strikte spelregels voor het taalgebruik vastgesteld. Precies deze officiële stellingname betekent een zekere garantie. De fundamentele optie voor meertaligheid beantwoordt aan een nood: eerst en vooral moet de wetgeving kunnen gebeuren in de taal van alle onderdanen; verder moet iedereen een gelijke kans krijgen om zijn standpunt te verwoorden. Sommigen dwingen tot het gebruik van een vreemde taal, is hen die kans ontnemen. Wel heeft het huidige systeem het grote nadeel dat het enorm geldverslindend is. Verder doorgedreven gebruik van de vertaalcomputer is het middel dat door de EG naar voren wordt geschoven om dat te verhelpen.

Volgens de auteur is het echter nodig dat de Nederlandse en Vlaamse regeringen een meer actieve en samenhangende taalpolitiek gaan voeren. De evolutie van de taalunie wijst erop dat er daaromtrent nog heel wat werk aan de winkel is. En van de taalgebruikers zelf vraagt hij een

Uit *De Morgen*, 9-10 sept. 1989

grotere taalfierheid, die zich zou uiten in een verzorgde en „zuivere" taal.

Als tegenhanger van het eerste deel van dit artikel willen we even de toestand in Vlaanderen onder de loep nemen. Immers, in dat geheel van taalverval, -opslorping en -verzorging neemt Vlaanderen nog altijd een bijzondere positie in die extra aandacht vergt. Pas sinds 1974 heet de taal van Vlaanderen officieel ook „Nederlands". Maar – aldus prof. G. Geerts, in een artikel in *De Standaard*, 9 okt. 1989 – men constateert een steeds groeiende tendens naar een particularisme die de Vlaamse „eigenheid" beklemtoont. Nochtans is veel van wat als „eigen" wordt naar voren geschoven eigenlijk een mengeling van gallicismen, belgicismen, dialectische resten en overschotten van slechte vertalingen. Deze tendens wordt ook door slecht-geïnformeerde Nederlanders gesteund, die dit Vlaamse taalgebruik als een leuke, sappige, wat exotische variant beschouwen.

Prof. Geerts wijst erop hoe verkeerd deze opvatting is, omdat ze voorbij gaat aan de fundamentele oorsprong van het Vlaamse fenomeen: nl. een grondige verfransing van de taalgewoonten, waarvan Vlamingen zich zelden bewust zijn. Vooral culturele verschillen met Nederland verhinderen z.i. de eenheidstaal. Een her-vernederlandsing van de cultuur moet dan ook de basis van het cultuurbeleid in Vlaanderen zijn, zodat hier eindelijk een voedingsbodem komt, waarop goed Nederlands kan gedijen, zonder nood aan welke taalzuivering dan ook.

1. Er werd tot nog toe weinig fundamenteel onderzoek verricht naar taalevolutie in het Esperanto. De bewering dat het Esperanto niet zou veranderen vind ik dan ook al te arbitrair. Het lijkt me weinig waarschijnlijk dat er sinds 1887 geen evolutie heeft plaats gehad, trouwens alleen al de uitbreiding van het oorsponkelijk aantal woordstammen wijst op het tegendeel. Wie de huidige discussies over wel of geen neologismen in het Esperanto volgt, beseft evenwel duidelijk dat ook deze taal aan dezelfde fenomenen blootstaat als andere talen. Dat dat op het gebied van de grammatica minder opvallend schijnt te zijn, kan men wijten enerzijds aan de veel minder complexe grammatica – waarin geen uitzonderingen voorkomen (!) – of aan het feit dat grammaticale veranderingen veel trager gaan en in de korte periode dat het Esperanto bestaat, nog nauwelijks een kans hebben gekregen. Uiteraard geef ik deze beschouwing volledig voor eigen rekening.
2. Een verhaal van Edgar Cairo, een Surinaams auteur, leerde mij nochtans dat ook het Nederlands *Claes-eske* taalverdrukkingsmiddelen in het onderwijs in de kolonies heeft toegepast. Het doorgeven van de strafpenning voor wie het waagde zijn eigen moedertaal te gebruiken, is daarvan het bekendste fenomeen.

Uitstraling

Taal wordt gedragen door macht, zowel politieke als economische en culturele. Taal wordt anderzijds ook gebruikt om die macht te versterken en te consolideren. Er is een niet aflatende wisselwerking in beide richtingen. Een bewijs ten overvloede daarvan geven ons de Westerse reacties op de hervormingsbeweging in Oost-Europa en op het neerhalen van het IJzeren Gordijn.

In *De Morgen* (11 december 1989) lazen we het volgende:

De hervormingen in Oost-Europa blijken de expansiedrang van het Westen aan te wakkeren. De Britten steken alvast nu al van wal met een door British Council gesponsorde culturele invasie. (...)

De culturele vertegenwoordiger van Groot-Brittannië in het buitenland coördineert het initiatief van enkele Britse organisaties die naar een culturele aanwezigheid in Oost-Europa streven. Het bestuur van British Council heeft besloten een budget van 2,6 miljoen pond (± 170 miljoen BF/ 9,25 miljoen NLG) uit te trekken voor het oprichten van culturele centra in Moskou, Budapest en Praag.

De van na de tweede wereldoorlog daterende praktijk om de bezoeken van Oosteuropese personen of organisaties aan Groot-Brittannië en vice versa onder toezicht van de overheid te laten verlopen, zou worden stopgezet. Verenigingen kunnen voortaan zelf de bezoeken organiseren.

(...)

De snel evoluerende veranderingen aan de andere kant van het IJzeren Gordijn openen alvast enorme perspectieven voor het opdrijven van de Britse invloed. In Hongarijë bijvoorbeeld worden momenteel 15 000 leraars Engels gezocht. Nu het Russisch niet langer als verplichte tweede taal op het programma staat, opteert een groot aantal jongeren immer voor het Engels.

Verder worden ook budgetten allerhande flink opgetrokken. Het zogeheten „know-how fund" voor Polen is verdubbeld tot 10 miljoen pond (± 65 miljoen BF/ 3,5 miljoen NLG), dat voor Hongarijë bedraagt de helft daarvan. Die fondsen financieren de overtocht van financiële specialisten die de Oosteuropeanen de technieken van de vrije-markteconomie willen bijbrengen.

Sir Richard Francis, directeur generaal van de British Council, wees erop dat die landen hun filosofische structuur opnieuw willen funderen: „Daarom is het onze plicht om de intellectuele aspecten van de veranderingen in Oost-Europa te steunen. Groot-Brittannië zou kunnen uitgroeien tot het Japan van het postindustriële tijdperk."

Het artikel stelt verder de vraag naar de activiteiten van België. Die blijken NUL te zijn. Op dezelfde manier kan je nagaan hoe de Esperanto-beweging reageert. Het antwoord ligt in dezelfde lijn. Meer nog, in het verleden bekleedde de Esperanto-beweging in Oost-Europa een bijzondere plaats en had zij uitzonderlijke contactmogelijkheden (o.a. met Polen en Hongarijë). Door het wegvallen van de beperkingen, valt in zekere zin ook de uitzonderingspositie van het Esperanto weg en wordt de concurrentie van het Engels veel groter.

Doet België (en de Esperanto-beweging) echter niets omdat het geen cultuur te bieden zou hebben of geen belangstelling heeft voor wat er buiten zijn grenzen gebeurt? Misschien wel – misschien is het echter meer het feit dat het niet dezelfde financiële middelen kan inzetten, dat hen belet aan „culturele uitstraling" te doen. In hoeverre de Britse reactie echter geïnspireerd is door „humanitaire overwegingen" dan wel door de (voorbijgestreefde?) droom van „Brittannia rules the waves" en „Land of Hope en Glory" blijft een open vraag? Of misschien toch niet?

gvd

Battus verslagen...

Een neerlandicus-taalbeschouwer zei eens: „Een taal is pas echt een taal als je erin lachen en huilen, vloeken en minnekozen, verkopen en dichten kunt", niet helemaal met die woorden, maar toch ongeveer. Velen staan sceptisch tegenover het Esperanto, juist omdat ze betwijfelen dat deze taal tot zulke subtiliteiten in staat is. Meestal verwijzen ze dan naar de nuances van het hulpwerkwoordensysteem, maar ook de literatuur – en vooral dan de poëzie – en het taalspel – je weet wel, dat waar cabaretiers de mensen mee aan het lachen brengen – worden bedoeld.
In het Nederlandse taalgebied is Hugo Brandt Cortius, of met één van zijn pseudoniemen, Battus, een grootmeester op het gebied van taalspel. In zijn boek *Opperlandse taal- & letterkunde* (in één van de volgende nummers van EP besteden we er zeker een bespreking aan) geeft hij een hele reeks voorbeelden van wat je met een taal allemaal kan doen, het betreft o.a. dingen als: woorden en zinnen die je in twee richtingen kunt lezen; tekstjes waarin een bepaalde letter niet voorkomt; magische vierkanten; medeklinkerstapels (vb. he*rfstbl*ad, maar er zijn er langere)...
Wij starten hier met een rubriek waarin dat soort taalspel aan bod komt. Daarmee willen wij aantonen dat ook het Esperanto tot dit soort dingen in staat is. Toch zitten we met een probleem. De Nederlandse taal bestaat veel langer en heeft een coherenter taalgebied dan het Esperanto. Het heeft reeds een vrij lange traditie en de sprekers zijn „moedertaalsprekers". Daardoor is de groep mensen die zich echt thuis voelen in de taal veel groter en is het ook evident dat daaruit meer taalkunstenaars en -spelers kunnen voortspruiten. Tevens kunnen die bouwen op een langere traditie en hebben ze meer (technische) mogelijkheden om op de voorgrond te treden.
Voor het Esperanto moeten we het stellen met een veel beperkter aantal mensen die de taal even perfect beheersen als een moedertaal, en uit die groep moeten dan nog die individuen voortkomen die specifiek interesse hebben om zich met dat soort dingen bezig te houden. Lachen met een taalgrap is gemakkelijk, ze zelf produceren is heel wat moeilijker. Voor onze artikelenreeks zullen we dan ook meestal moeten putten uit onrechtstreekse bronnen, één daarvan is het tijdschrift *MONATO*. Misschien zullen de resultaten niet helemaal bevredigend zijn, maar dat is dan niet te wijten aan beperkte mogelijkheden van de taal, maar veeleer aan de beperkte taalbeheersing van sprekers ervan.
En wil je nu ook nog namen? O.K. Ik zal er twee geven. De eerste is Raymond Schwartz. Hij is in zekere zin de baanbreker van het taalspel in het Esperanto. Daarom wordt het ook vaak naar hem genoemd: schwartzisme. De andere – een nog levende legende – is Stefan MacGill. Hij heeft talrijke boekjes met sketches en taalspelletjes op zijn actief. Sommige zijn erg bevattelijk voor beginners in de taal, maar voor het echte werk moet je stevig in je Esperantoschoenen staan. Hij is ook de auteur van heel wat taalpuzzles in het bovengenoemde tijdschrift. En naar hem zijn de *Cryptogrammen* van dat tijdschrift genoemd: Steĉjokripto.
Vanaf volgend nummer krijgen hij en zijn kun-uloj, niet kun-nuloj, vrij spel...

Groepsleven, informatie

Teksten voor het volgende nummer van Esperanto-Panorama moeten op de redactie toekomen voor 1 februari 1990. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties raadplege men het Esperantocentrum te Antwerpen.

AALST

Esperantogroep *La Pioniro*☆

Inlichtingen: de hr. E. D'Hondt, Wilgstraat 25A, 9440 Erembodegem, tlf. (053) 77 44 97.
Bijeenkomsten: de laatste dinsdag van de maand in de jeugdbibliotheek, Kattestraat 31 (2de verdieping).
Cursus: in het Sint-Maartensinstituut te Dendermonde.

ALKMAAR

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. F. Bakker-Kroon, Meester Quantplein 2, 1862 GB Bergen, tlf. (02208) 45 82.
Bijeenkomsten: de derde maandag van de maand.

ALMELO

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. A. Hinnen-Spoelstra, Rensumaborg 8, 7608 GK Almelo.
Bijeenkomsten: de derde woensdag van de maand op wisselende adressen.

AMERSFOORT

NEA-sekcio

Inlichtingen: W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, 7607 NB Soest, tlf. (02155) 15473.

AMSTERDAM

NEA-sekcio

Inlichtingen: Rob Keetlaer, Postbus 2310, 1000 CH Amsterdam, tlf. (020) 363 740.
Bijeenkomsten: AKKE-conversatiebijeenkomsten elke dinsdag om 20.30 u. in het Centraal Station, laatste deur op het eerste perron (oostzijde, 2b, deur met uithangbord ASSV) in, op de derde verdieping.

Amsterdamaj mezaĝaj esperantistoj (NEA-sekcio)

Inlichtingen: de heer Rob Keetlaer, Moterwal 6, 1021 PC Amsterdam, tlf. (020) 36 37 40.

ANTWERPEN

Kon. Esperantogroep *La Verda Stelo*, v.z.w. ☆

Inlichtingen over Esperanto: tlf. (03) 234 34 00 (kantooruren) of 440 30 92 ('s avonds).
Inlichtingen over de programma's: tlf. (03) 440 35 58.
Bijeenkomsten: in het Esperantocentrum, Frankrijklei 140, 1ste verdieping, elke vrijdag om 20.00 u. Het clublokaal is open vanaf 18.00 u.
Programma:

- vrijdag 5 jan.: We schrijven 1990 – om het jaar goed te beginnen, onze traditionele Nieuwjaarsreceptie.
- vrijdag 12 jan.: INTERNATIONALE AVOND: David Ryan uit Nieuw-Zeeland presenteert zijn land met een film.
- vrijdag 19 jan.: Dhr. Edward Symoens stelt het boek: „De vrede-mens van het jaar 3000, gesprek onder kinderen" voor.
- vrijdag 26 jan.: *Jogajul*: een nieuw kabaretprogramma van Jan Bovendeerd.
- vrijdag 2 feb.: Algemene Jaarvergadering met: vieren van onze jubilarissen, verslag over 1989, plannen voor 1990.
- vrijdag 9 feb.: INTERNATIONALE AVOND: Giovanni Martinetto (Italië), vertaler bij de EG, spreekt over Europa en de Internationale Taal.
- vrijdag 16 feb.: We pikken een oude traditie weer op: discussie-avond waarin iedereen aan bod kan komen. Het thema wordt vastgelegd tijdens de jaarvergadering.
- vrijdag 23 feb.: We vergroten ons repertorium Esperanto-liedjes o.l.v. Ite Tytgat.

Vlaamse Esperantobond

Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf. (03) 234 34 00 (antwoordapparaat van 18.00 u.

tot 9 u. en op vrije dagen). Bezoek liefst na afspraak.
Cursussen: Cursus voor zelfstudie Esperanto Programita (met platen of cassette én woordenboek) te verkrijgen tegen 1 495 fr.

ARNHEM
NEA-sekcio
Inlichtingen: de hr. R.J.W. Poort, Sellersmaat 60, 6903 XM Zevenaar, tlf. (08360) 33790.

BERINGEN
Inlichtingen: de hr. Alfons Beckers, Rozenlaan 5 bus 1, 3950 Beringen, tlf. (011) 42 10 78.
Bijeenkomsten: Elke eerste vrijdag van de maand om 20 uur op bovenvermeld adres.
Cursussen: Elke woensdag van 12.30 tot 14.00 uur. Uitsluitend voor leerlingen van het college; op vrijdagavond van 19.00 tot 21.00 voor iedereen. Beide cursussen worden gegeven in het Cultureel Centrum, Hoogstraat, Beringen.

BEVERWIJK
Esperanto-grupo
Bijeenkomsten: dinsdagavond eens per maand, t.h.v. mevr. N. Moerbeek, Zwaansmeerstraat 48, 1946 AE Beverwijk, tlf. (02510) 31079. De groep is onafhankelijk.

BRUGGE
Brugse Esperantogroep
Paco kaj Justeco ☆
Inlichtingen: De hr. F. Roose, St.-Klaradreef 59, 8000 Brugge, tlf. (050) 34 30 61.
Bijeenkomsten: hebben plaats in het „Hof van Watervliet", Oude Burg 4, 8000 Brugge,

iedere tweede en vierde donderdag van 20 tot 22 u.
Programma:

- donderdag 8 feb.: Mevr. Christine Tytgat spreekt over glasnost en perestrojka in de Sovjet-Unie.

In januari is er geen vergadering.

BRUSSEL

Brusselse Esperantogroep ☆ [1]
Inlichtingen: de hr. Marc Demonty, Schoolstraat 3, 1710 Dilbeek, tlf. (02) 569 31 33.
Bijeenkomsten: iedere woensdag van 18.15 tot 19.45 uur.
Cursussen: Aan de Vrije Universiteit van Brussel, Instituut voor Taalonderwijs, Pleinlaan 2, 1050 Brussel. Cursus voor gevorderden ook toegankelijk voor niet studenten.
Cursussen op drie niveaus, vanaf 20 sep., telkens van 18 tot 20 u. aan de Kortenberglaan 66.

Belga Esperantista Fervojista Asocio
Inlichtingen: de hr. de Sutter, Kersbeeklaan 90, 1190 Brussel.
Cursussen: Een cyclus van 12 lessen telkens van 10.00 tot 12.00 uur. De cursus heeft drie niveaus: beginners, praktijk, gevorderden.
Van 14.00 tot 16.00 gewone vergaderingen rond diverse thema's (lezingen, diavertoningen, ...).
Alle aktiviteiten hebben plaats in de lokalen van de Algemene Directie van de NMBS (Ingang Onderwijsstraat 159), 1070 Brussel (Brussel Zuid).

1. Leden die in Brussel wonen en hun adres in het Nederlands opgeven en personen die in het Nederlandstalig gedeelte van België wonen, zijn automatisch lid van de Vlaamse Esperantobond. Anderen worden lid van de „Association pour l'Espéranto".

DEN HAAG

Esperanto Centrum Nederland (ECN)
Inlichtingen: Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 55 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).
Cursussen:

- Schriftelijke cursussen.
- Cursus voor zelfstudie *Esperanto Programita* (met platen of cassette) te verkrijgen tegen *f* 60,– (incl. verzendkosten).

Internationaal Esperanto-Instituut (IEI)
Riouwstraat 172, 2582 HW Den Haag, tlf. (070) 55 66 77 (werkdagen van 10.00 tot 15.00 uur).
Cursussen:
Verzorgt opleiding van Esperanto-leraren volgens Cseh-methode.
Verkoop van nieuwe en gebruikte boeken.

NEA-sekcio
Inlichtingen: Th.J. van Woerden, Erasmusplein 59, 2532 RD Den Haag, tlf. (070) 80 27 86.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag in het Esperantohuis, Riouwstraat 172 steeds van 14.00 tot 16.00 u.

TANEF (Naturamikoj-esperantistaj)
Inlichtingen: De hr. G. van der Horst, Hengelolaan 1158, 2544 GT Den Haag, tlf. (070) 66 65 47.

DEN HELDER

Esperanto-Klubo Den Helder
Inlichtingen: De hr. E. van den Oever, Treilerstraat 11, 1784 SW Den Helder.
Bijeenkomsten: de 1ste en 3de maandag van de maand in het clublokaal, Koningsstraat 115 (boven).

DEURNE

TANEF
Inlichtingen: De hr. E. Spitaels, tlf. (03) 658 74 20.
Bijeenkomsten: elke derde woensdag om 20.00 uur in het „Bisschoppenhof", Spanhovestraat, Deurne.

DEVENTER

NEA-sekcio
Inlichtingen: J.S. Douma, Rembrandtkade 177, 7412 HL Deventer, tlf. (05700) 18304.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag.

DIEMEN

Internacia amikeco
Inlichtingen: F.L.E., Vlasdonk 1, 1112 JD Diemen, tlf. (020) 90 90 94.

EDEGEM

Inlichtingen: De hr. I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, 2520 Edegem, tlf. (03) 440 30 92.

EINDHOVEN

Esperanto-Klubo Eindhoven

Inlichtingen: De hr. R. Bossong, Floraplein 23, 5644 JS Eindhoven, tlf. (040) 11 41 62.
Bijeenkomsten: de 3de woensdag om 20 uur in het Aktiviteitenscentrum „Henriette Roelandts", Com. Dankertstraat 2.

ENSCHEDE

NEJ-sekcio *Ege*

Inlichtingen: De Vluchtestraat 1-402, 7423 BE Enschede, tlf. (053) 33 26 40.

GENK

Esperantoclub Genk ☆

Inlichtingen: de hr. Mathieu Habex, Gildelaan 27, 3600 Genk, tlf. (011) 35 95 42.
Bijeenkomsten: Cultureel Centrum (zaal 2), Dieplaan 2, 3600 Genk telkens op de 2de en 4de dinsdagavond om 20.00 uur. Op het programma *Tra la labirinto de la gramatiko.* Tlf.: (011) 35 39 11 (toestel 520).
Cursussen:
De vergaderingen worden voorafgegaan door een herhalingscursus voor beginners. In januari starten twee nieuwe reeksen, één voor jongeren en één voor volwassenen. Bel voor info: (011) 35 95 42.

GENT

Genta Esperanto-grupo *La Progreso* ☆

Inlichtingen: Katja en Arpad Lödör, Peter Benoitlaan 117, 9219 Gentbrugge, tlf. (091) 30 16 77.
Bijeenkomsten: iedere maand bestuursvergadering (datum wordt onderling overeengekomen) en iedere 4de vrijdag in het Chalet „Sluizeken", Sluizekenskaai te Gent.
Cursussen:
Avondcursus volgens de rechtstreekse methode op dinsdag van 18.30 tot 20.20 u. in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1. De nieuwe cyclus startte op 12 september.
Programma:

- vrijdag 26 jan.: Jaarvergadering met verslagen over het afgelopen jaar, plannen voor 1990 en receptie.
- vrijdag 23 feb.: Mevr. M. Caestecker spreekt over „Parfums"

GRONINGEN

NEA-sekcio

Inlichtingen: Esperantocentrum, Berklestraat 5, 9725 Groningen, tlf. (050) 25 98 4.
Bijeenkomsten: in het wijkgebouw Helperkerk, Waldeck Pyrmontplein 13, tlf. (050) 2 00 49.

NUFARO (Afd. Groningen van de Nederlandse Esperantojeugd)

Inlichtingen: Coranthijnestraat 9, 9715 RG Groningen, tlf. (050) 77 59 54.

HAARLEM/HEEMSTEDE

NEA-sekcio *Komprenado faras pacon*

Inlichtingen: G. Duivis, M. Vaumontlaan 168, EJ Heemstede, tlf. (023) 26 46 02.

HALLE

Esperantogroep Halle ☆

Inlichtingen: Mevr. R. Ost, Vogelpersstraat 71, 1500 Halle, tlf 02/356 80 54.
Bijeenkomsten: tweemaal per maand op nader te bepalen dag en plaats, informatie op bovenstaand adres.
Onze cursus voor beginners heeft plaats in de voormalige school van Wolvendries.

HASSELT

Esperanto Hasselt ☆

Inlichtingen: De hr. Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 67.
Bijeenkomsten: in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5, telkens om 20.00 u.
Programma:

- maandag 15 jan.: taalstudie.
- maandag 5 feb.: Peter Berx spreekt over *Kubisme* en illustreert zijn spreekbeurt met dia's.
- maandag 19 feb.: taalstudie.

HELMOND

NEA-Sekcio

Inlichtingen: De hr. R. Ebenau, Spoorstraat 62, 5705 JH Helmond, tlf. (04920) 42402.
Bijeenkomsten: Tweemaal per maand voorlopig nog niet op vaste dagen.

HILVERSUM

FLE-sekcio

Inlichtingen: Mevr. M. Dee-Tervoren, J. Catsstraat 10, 1215 EZ Hilversum, tlf. (035) 12717.

NEA-sekcio „Dreves Uiterdijk"

Inlichtingen: Mej. Middelkoop, Jonkerweg 11, 1217 PL Hilversum, tlf. (035) 43320.

KALMTHOUT
La Erikejo ☆
Inlichtingen: Mevr. Mireille Storms, Douglaslaan 14, 2080 Kapellen, tlf. (03) 666 83 19.
Bijeenkomsten: elke derde donderdag in Rest. Cambuus, Heidestatieplein 10, 2180 Heide-Kalmthout, telkens om 20.00 u.

KAPELLE
Zelanda Esperanto-grupo
Inlichtingen: Sally en Dies Krombeen, Juffersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. (01 102) 41563.
Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. (01180) 14834.
Programma:
- vrijdag 26 jan.: Literaire avond bij Sally en Dies Krombeen.
- vrijdag 23 feb.: Het gesproken dagblad bij Rie en Kees Dentz.

KNOKKE
Esperantogroep Knokke ☆
Inlichtingen: De hr. Marmenout, Helmweg 7, 8300 Knokke-Heist 1, tlf. (05) 60 55 35.

KORTRIJK
La Konkordo ☆
Inlichtingen: De hr. J. Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk (correspondentieadres), tlf. (056) 21 31 06 en de hr. Jean-Pierre Allewaert, Tarwelaan 10, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 20 07 96.
Cursussen: voor jongeren en studenten iedere vrijdag om 16.30 uur in het Sint-Jozefinstituut; voor beginners telkens om 19.00 uur in de Oude Dekenij.
Bibliotheek van het Esperanto-fonds: steeds gelegenheid tot bezoek na afspraak met: De hr. C. Vanbiervliet, Oudenaardsesteenweg 158, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 22 00 11 of de hr. J. Hanssens (adres zie hoger).

LEEUWARDEN
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. Y. Weidema, Goutumerdijk 18, 9084 AE Goutum, tlf. (058) 88 26 10.
Bijeenkomsten: donderdag om de veertien dagen om 15 u. in het Doopsgezind Centrum, Ruiterkwartier 173, Leeuwarden.

LEUVEN
Esperanto 2000 v.z.w. ☆
Inlichtingen: Bert Vanhoven, Boerenkrijglaan 20, 3120 Tremelo, tlf. (016) 53 58 92.
Bijeenkomsten: „Vespero 2000", de tweede woensdag van de maanden september tot juni telkens om 19.30 u. NOTEER ONS NIEUWE ADRES: Cultureel Centrum „Romaanse Poort", Brusselsestraat 63 (bij het ziekenhuis).
Programma:
- woensdag 10 jan.: „Vespero 2000".
- woensdag 17 jan.: „Laborvespero" vervolgcursus met conversatie.
- woensdag 31 jan.: „Laborvespero".
- woensdag 7 feb.: „Laborvespero".
- woensdag 14 feb.: „Vespero 2000".
- woensdag 21 feb.: „Laborvespero".

De „Laborvesperoj" beginnen om 19.30 uur en vinden in de regel plaats op de 1ste en 3de woensdag van de maand.

LIMBURG
Contactadressen:
Albert Claesen, Zonnebloemstraat 7, 3610 Diepenbeek, tlf. (011) 32 36 03.
Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, 3538 Houthalen-Helchteren, tlf.: (011) 52 29 02 (kantoor).

MECHELEN
Inlichtingen: De hr. Saels, Lange Zandstraat 52, 2580 St.-Katheliјne-Waver, tlf. (015) 31 17 90.

MIDDELBURG *Zie Kapelle.*

MORTSEL
Inlichtingen: Dhr. J. Bovendeerd, Meidoornlaan 42 b2, Mortsel of Mevr. P. Tytgat-de Ketelaere, Sint-Hathebrandstraat 8, Mortsel.

NIJMEGEN
Esperanto-klubo Zamenhof
Inlichtingen: Mevr. G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, 6525 PV Nijmegen, tlf. (080) 55 15 05.
NEJ-sekcio „NIMFEO"
Inlichtingen: Jacob Canisstraat 2, 6521 HL Nijmegen; tlf. 080-222695.
Bijeenkomsten: De eerste woensdag van de maand. Bovendien geregeld cursussen.

OOSTENDE

Esperantoclub Oostende *La konko* ☆

Inlichtingen: De hr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059) 80 06 95.

Noteer: wij hebben een nieuwe vergaderplaats: *Zeezicht*, Zeedijk, Mariakerke, Oostende.

Cursussen: elke week A-cursus van 19.00 tot 20.30 uur; B-cursus van 20.30 tot 22.00 uur. Tweewekelijks C-cursus voor gevorderden en oude ratten, telkens de 1ste en 3de vrijdag van de maand.

ROTTERDAM

FLE-afdeling 2

Inlichtingen: Mevr. J. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf. (010) 419 82 01 of 419 53 47.

Bijeenkomsten: op woensdag in ons nieuwe lokaal: *De Phoenix*, Ilpenstein 68 (metro „Slinge", bus 70-77, halte „Larenkamp" en „Slinge"). De samenkomst start om 2.00 uur, het lokaal is toegankelijk vanaf 1.30 uur.

- zondag 7 jan.: *SAT-ochtend*. Bert de Wit spreekt over „Verkeer en leefmilieu". De SAT-ochtenden vinden plaats op *Hulkestein* 68. Aanvang om 10.30 uur.
- woensdag 10 jan.: Gezamelijk postklaar maken van *Sennaciulo*. Dit wordt onze eerste bijeenkomst in het nieuwe jaar, dus koffie en iets lekkers bij het werk.
- woensdag 24 jan.: Grammatika o.l.v. Arie Westerhuis; vertaald wordt „Het specerij".
- woensdag 7 feb.: Postklaar maken van *Sennaciulo*.
- woensdag 21 feb.: Gezamenlijk vertalen van een verhaaltje o.l.v. Nel Vollegraaf.

Esperanto-grupo *Merkurio*

Inlichtingen: de hr. Rob Moerbeek, tlf. (010) 436 15 39.

Bijeenkomsten: De 1ste en 3de woensdag om 20 u. in het hoofdkantoor van de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam.

SAT-Rondo

Inlichtingen: Mevr. W. v.d. Blink, Flat Meyenhage 133, 3085 NC Rotterdam, tlf. (010) 480 69 64.

We zijn weer gestart met de SAT-ochtenden. Ze vinden plaats in Hulkenstein 68. Het programma is nog niet bekend. Inlichtingen op bovenstaand nummer.

TIENEN

Inlichtingen: Bert Boon, Merelhof 8, 3300 Tienen.

TILBURG

Esperanto Tilburg

Inlichtingen: De hr. H. Appelo, Montfortanenlaan 100, 5042 CX Tilburg, tlf. (013) 68 04 73.

TURNHOUT

Inlichtingen: De hr. Gorik Duyck, Het Bergske 35, 2360 Oud-Turnhout, tlf. (014) 42 48 08.

UTRECHT

Samenwerkingscomité

Inlichtingen: De hr. Punt, Maniladreef 73, 3564 JB Utrecht, tlf. (030) 61 69 67.

WEERT

NEJ-sekcio *Lonicero*

Inlichtingen: Tromplaan 4, 6004 Weert, tlf. (04950) 21251.

Bijeenkomsten: Iedere tweede dinsdag.

WIJLRE

Esperantogroep *Marnolando*

Inlichtingen: Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre, tlf. (04450) 1248.

Voortaan worden de clubavonden gehouden op vrijdagavond om 20.00 uur in ons eigen clubhuis, Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre. De precieze data en het programma worden via ons plaatselijk informatieblad meegedeeld.

WILDERT

Cursussen: Conversatiecursus vanaf begin september en nadien telkens de 1ste maandag van de maand. Bel voor nadere inlichtingen.

Plaats: Jachthoornlaan 20, Essen-Wildert.

Inlichtingen en inschrijvingen: ter plaatse, tlf. (03) 667 57 70 of 321 23 06.

ZAANDAM

Esperantocentrum

Inlichtingen: Postbus 433, 1500 EK Zaandam, tlf. (075) 16 69 31.

ZEIST

NEA-sekcio

Inlichtingen: Mevr. C.H. Born, Gruttolaan 37, 3704 XL Zeist.

Testament, nooit aan gedacht...

In het contactblad van *Artsen zonder grenzen* viel ons oog op de volgende lezersbrief:
„Nu ik de pensioengerechtigde leeftijd heb bereikt en mijn laatste dochter het huis uit is, wil ik graag de nodige schikkingen treffen in verband met mijn nalatenschap. Ik verkeer in goede gezondheid en hoop nog vele jaren van mijn oude dag te kunnen genieten. Ik geloof echter dat het verstandig is om op dit ogenblik alle schikkingen te treffen. Dat zou me toelaten om in alle gemoedsrust verder te leven, zonder angst dat er bij een ongeval in mijn familie problemen zouden ontstaan, doordat ik niet alles naar behoren geregeld heb.
Een gedeelte van mijn bescheiden vermogen wil ik graag voor uw humanitaire organisatie voorbehouden. Het lijkt me een mogelijkheid om bij te dragen tot uw zinvolle werk. Ik weet echter niet of ik dit wettelijk kan regelen. Ik wil met een notaris contact opnemen en vernam graag vooraf van u wat ik moet doen om u als begunstigde te laten opnemen."
Ook de Vlaamse Esperantobond en sommige groepen (nl. die met VZW-statuut) kunnen giften en erfenissen ontvangen. We willen even de aandacht trekken op het feit dat een erfenis niet uitsluitend „van financiële aard" hoeft te zijn. Ook materiële zaken, en hier denken wij vooral aan een bibliotheek van Esperantoboeken, correspondentie in het Esperanto, collecties van tijdschriften... kunnen daarvan deel uitmaken en kunnen via testament toegewezen worden. Het opstellen van een testament waarin naast het financieel ook zulk materieel nalatenschap wordt geregeld, kan verhinderen dat waardevolle stukken verloren zouden gaan.
De procedure voor het overmaken van een legaat (hetzij geldelijk, hetzij in een andere vorm) is vrij eenvoudig. U moet alleen in een testament dat in bewaring gegeven wordt bij een notaris vermelden wat u aan FEL wil nalaten. In het testament moet de volledige naam en het adres van de zetel worden vermeld. Dus: Vlaamse Esperantobond, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen. De notaris zorgt ervoor dat het testament wordt uitgevoerd volgens uw wil. De afhandeling gebeurt altijd met de nodige discretie.

Door vreemde ogen...

Via een Nederlandse lezer van E.P. bereikte ons een brief waarin een buitenstaander zijn mening geeft over het Esperanto en ons tijdschrift. We lichten uit zijn brief volgende alinea:

„Mijn belangstelling voor Esperanto is langzaam gegroeid. Op een gegeven moment had ik het idee van een club van *realistische* ‚wereldverbeteraars', iets waar ik me wel in kon vinden. Toen heb ik informatie opgevraagd bij het ECN. Dit bestond uit wat foldertjes en het toegestuurd krijgen van JEN en Esperanto Panorama. In verschillende publicaties, maar met name in laatstgenoemd periodiek, kon ik van dit realistische niet veel terugvinden. Veel geschreeuw over hoe dom al die Fransen, Britten, Duitsers etc. wel niet zijn en welk een uitkomst Esperanto voor alle problemen is. Bewijs voor één en ander wordt telkens geleverd door collages van krantenberichten. Het realistische clubje wereldverbeteraars veranderde in mijn opinie snel in een frusto-beweging die niets beters weet te verzinnen dan de ketel te verwijten dat ie zwart ziet."

Tot zover de opinie van deze lezer.

Wat moeten we uit deze reactie leren? Eerst en vooral dat we ons beter bewust moeten worden van het beeld en de reacties die wij bij buitenstaanders oproepen. Tevens dat we onze eigen activiteit, inspanning en belang misschien toch iets meer moeten relativeren (ook in onze eigen publicaties). Dit tijdschrift is naast contactblad voor Nederlandstalige esperantisten ook bedoeld als informatie- en presentatieblad voor niet-esperantisten. Daarom moeten we zorgen dat we ons doel niet voorbij schieten door een onrealistisch beeld van de beweging op te hangen of door arrogantie deze mogelijk geïnteresseerden tegen de borst te stoten. Ons informatie materiaal moet inderdaad realistisch, eerlijk en juist zijn en zo onze ‚zaak' aantrekkelijk maken.

Dat kan alleen als we rekening houden met de mening van al wie met dat materiaal in aanraking komt. Reacties – zowel positieve als negatieve, zowel van overtuigde voorvechters als van twijfelende sceptici – zijn altijd welkom en krijgen speciale aandacht, zij het niet altijd in de vorm van een artikeltie.

Taaltuin

Meer dood dan levend?

Alhoewel men spreekt van „levende" en „dode" talen, heeft de taalkunde al lang ontdekt dat talen ten onrechte met levende organismen vergeleken worden. Ze vormen immers een sociaal verschijnsel en berusten op conventie. Toch is één aspect van die vergelijking aannemelijk: er is namelijk een voortdurende verandering, een niet aflatende vernieuwing. In elke taal worden steeds weer kersverse woorden en zegswijzen geschapen, terwijl er ook een deel is dat veroudert en afsterft. De taal lijkt wel een wortelstok: aan de kop waar het volle leven is, is de groei en de bloei; aan de staart het geknoei en de foei – overbodige woorden zullen beslist kwijnen en weer verdwijnen.

Het leven is zo veelzijdig, het heelal zo veelomvattend, de menselijke activiteiten en kennis zo complex dat taal, om alle aspecten van het zijn, worden en doen enigszins te grijpen, of er zelfs alleen maar allusie op te maken, niet anders kan zijn dan uitgebreid en ingewikkeld.

Esperantisten, zo al niet taalbewuster dan de man in de straat, betonen toch vaak een meer dan doorsnee belangstelling voor talen en taalproblemen. Een aantal taalaspecten willen wij in deze artikelenreeks de revue laten passeren. Heeft het Esperanto de kwaliteiten waarop het boogt (gemakkelijk, eenvoudig, zonder uitzonderingen en toch welluidend)? Is het evenwaardig aan andere talen of gaat het toch maar om subtaal, een geheimtaaltje voor ingewijden? Als die taal zo gemakkelijk is, waarom worden er dan zoveel fouten gemaakt? Hoe komt men ertoe te zondigen in Esperanto en aan welke slippertjes (slip of the tongue/pen) geeft men de voorkeur? Waarin verschilt Esperanto van etnische talen? Juist door het onder de loep nemen van dergelijke vragen, kan men wellicht een juister en in ieder geval een gefundeerder oordeel vellen.

Zoals U merkt, zullen we wat van de hak op de tak (*de unu al dek*) springen, en van **U** op **je** (want er zijn vrienden onder jullie en onbekenden onder U), en een stapje wagen op het gebied van uitdrukkingen, zinswendingen en spreekwoorden – altijd glad ijs in een vreemde taal. Verder kunnen we het hebben over alliteratie en rijm, goede en slechte vertalingen, mogelijke misverstanden (o.a. door „valse vrienden"), woordorde en zinsbouw, omslachtigheid en bondigheid, leuke verkeerde vertalingen, versprekingen en gebrekkige beeldspraak, woordvorming door afleiding en samenstelling, taalvaardigheid en speelse creativiteit, aandacht voor -ismen – fouten onder invloed van onze eigen moedertaal, of van onze geroemde „veeltaligheid" –, charmes van andere talen, nuances en het juiste woord, neologismen en esperantismen...

En natuurlijk staat de rubriek open voor reacties. Je kan zelf een stukje insturen, voorbeelden verzamelen, op zoek gaan naar het goede van eigen Esperanto bodem... Kortom, alles wat een echte taaltuin te bieden heeft, kan hier in: de geurige kruiden, het ordinaire gazon, de sierlijke bloemen, en ja... waarom niet ook het storende, soms onverwachte, en wanneer je het objectief beschouwt, soms ook wel mooie onkruid. Alleen het kruidje-roer-me-niet... krijgt hier geen plaats.

C.D.

Onder de loep

Esperantologie, *het Esperanto met een kritische, enigszins wetenschappelijke blik onderzoeken, kan dat in* Esperanto Panorama? *Het is wel de bedoeling, maar we willen het vooral klaar en duidelijk houden... Wat in deze rubriek zal verschijnen zijn artikeltjes die een aanzet willen geven aan iedereen die op eigen houtje verder onderzoek over het Esperanto wil doen. De artikeltjes zijn de vruchten van degelijke studie-ronden in de* Esperantologie *in het Lokers filiaal van de* Verda Stelo *waar men heus niet alleen met kinderen speelt.*

Op deze vier stenen zal ik mijn werk bouwen

Reeds in de achttiende eeuw publiceerde de Franse schrijver en aartsbisschop van Kamerijk, Fénelon (alias François de Salignac de la Mothe) een „Brief aan de Franse Academie". Daarin verklaart hij dat de drie belangrijkste taken van de Academie – na het publiceren van hun „Woordenboek" – zouden moeten bestaan uit: het uitgeven van een *Grammatica*, een *Poëtica* en een *Retorica*. De grammatica van de Academie verscheen in 1933, maar was zo slordig en aanvechtbaar dat hij nooit gebruikt werd en door niemand nog geciteerd wordt. Aan een retorica (een handleiding voor welsprekendheid) en een poëtica (een handleiding voor de dichtkunst) is de Academie nooit toegekomen.
Voor wat het Nederlands betreft is het W.N.T. (Woordenboek der Nederlandse Taal) ook nog altijd „onderweg", en dit sinds 1864. Wel hebben we het „Groot Woordenboek der Nederlandse Taal", beter bekend als „de dikke Van Dale". Onze standaardgrammatica (A.N.S. – Algemeen Nederlandse Spraakkunst) verscheen – eindelijk – in 1984. Een echte poëtica en retorica hebben we niet – wel enkele schoolboeken.
En Esperanto? Wel, ondanks zijn nauwelijks 100 jaar geschiedenis beschikt het Esperanto over alle vier deze werken! Bovendien zijn ze veel beter en veel belangrijker dan de meeste esperantisten wel denken. Het woordenboek *PIV – Plena Ilustrita Vortaro* ziet er weliswaar heel bescheiden uit, veel bescheidener dan „Van Dale" (slechts één deel, geen drie, en maar even dik als één deel Van Dale of de „Kleine" Larousse), maar ... schijn bedriegt, dat zullen we proberen te illustreren in een volgende bijdrage.
De drie andere bouwstenen, het allernoodzakelijkste gereedschap voor wie met de taal wil werken – passer, potlood en liniaal van de taalarchitect – zijn *PAG (Plena Analiza Gramatiko), Parnasa Gvidlibro* (een poetica) en *Retoriko* (een retorica). Ook elk van deze werken worden weldra in deze rubriek aan een nader onderzoek onderworpen. Daaruit zal blijken dat het hier vier nuttige producten betreft, helemaal niet overbodig voor de gewetensvolle en taalbewuste Esperantoproducent!

pds

Gelezen en... gekeurd

Zwerven door de taalwereld

Hoeveel talen er precies in de wereld bestaan, zal wel niemand ooit kunnen vaststellen, niet alleen omdat het er heel veel zijn, maar ook omdat de grens tussen taal en dialect niet zo gemakkelijk aan te duiden is. Toch weet iedereen wel wat taal is. Iedereen kent er ook de vele, soms wonderlijke, aspecten van. Door dat wonder taal gaat de auteur van *Taal, het grote avontuur* op zwerftocht.

Als een echte natuurwandelaar staat hij stil bij heel verscheiden dingen: het schrift, taalfamilies, taalevolutie, hulptalen... Met veel aandacht voor details bekijkt hij de fenomenen die hij tegenkomt. Niet altijd gaat zijn pad langs gebaande wegen. De ontwikkeling van het schrift, en ook het ontcijferen van oude schriften, geven reeds een voorproefje van de problemen die je te wachten staan, als je taal in zijn natuurlijk milieu wil gaan observeren. De rol die de steen van Rosette heeft gespeeld bij het ontcijferen van de hiërogliefen, is genoegzaam bekend, maar nog lang niet alle schriften zijn ontcijferd, één voorbeeld: de vreemde tekens op de stenen van het Paaseiland.

Veel aandacht besteedt de auteur aan de talen van Indogermaanse oorsprong. Daarvoor heeft hij liefst zeven hoofdstukken (of ruim de helft van het boek) over. Zijn beschouwingen gaan van de verschillende subgroepen, over de moeder van onze cultuur (het Grieks) en de uitdrager ervan (het Latijn), via de verschillende dochtertalen naar de nieuwe „wereldtaal", het Engels.

De andere (niet-Indogermaanse) talen van Europa, de talen van Azië, Amerika, Afrika en Oceanië krijgen veel minder aandacht en worden in amper twee hoofdstukken afgehandeld. In zekere zin is dat begrijpelijk, immers naar de samenhang van de Indogermaanse talen is heel wat onderzoek gebeurd. Door het imperialisme van Europa hebben deze talen zich ook over heel de wereld verspreid. Naar onze mening is er echter te weinig aandacht besteed aan de andere talen, waardoor zij min of meer tot „bijkomstige talen" zijn gedegradeerd.

De laatste drie hoofdstukken behandelen thema's die ons extra boeien: taaltypologie of de structuur van de verschillende talen; de vorming van pidgin en creools en de wereldhulptalen. In dat laatste hoofdstuk wordt anderhalve bladzijde besteed aan het Esperanto. De auteur merkt op: „Het is waarschijnlijk de enige wereldkunsttaal die vrijwel iedereen, tenminste wat de naam betreft, bekend is." En iets verder over het succes ervan: „Dat succes kan geen toeval zijn. Blijkbaar is het Esperanto een taal die gemakkelijk gesproken, zelfs gezongen kan worden, die welluidend, expressief en gemakkelijk te leren is." Het hoofdstuk wordt afgesloten met een balans van de bereikte resultaten.

Met deze bespreking is natuurlijk niet de hele inhoud van het boek weergegeven. Wel hopen we dat het duidelijk is geworden dat het heel wat informatie over het fenomeen taal bevat. Het feit dat de nadruk wat al te zeer op de Europese talen geconcentreerd ligt, is misschien jammer, maar doet aan de globale waarde van het boek geen afbreuk.

Taal, het grote avontuur. Hans Joachim Störig. Aula pockets 836, Het Spectrum, Utrecht, 1988.

Heb je zelf een interessant boek over taal of talen gelezen, of een knappe roman in het Esperanto, schrijf er dan eens een recensie over en stuur het naar EP voor *Gelezen en ... gekeurd*.

... wat kan ik ermee doen?

Familie-vrienden

Lang geleden wou ik opzoekingen doen naar de herkomst van mijn familie, die uit Frankrijk stamt. Ik maakte gebruik van het *Jaarboek van UEA* (een publicatie van de Esperanto-Wereldbond met allerlei nuttige informatie en adressen van afgevaardigden) en schreef naar een *delegito* – letterlijk vertaald: een afgevaardigde, maar het woord „bereidwillige" geeft veel beter de inhoud en de bedoeling van het begrip weer – in de stad waar ik mijn opzoekingen wilde beginnen. Ik vroeg hem een hotelreservatie voor mij te maken. Terloops deelde ik hem ook mee wat mijn bedoelingen waren.

Bij mijn aankomst aldaar bleek alles wat mijn hotel en verblijf betrof, uitstekend geregeld te zijn. Maar wat er verder nog allemaal was gedaan om mij te helpen, grenst aan het ongelooflijke.

De burgemeester liet zich verontschuldigen omdat hij in de periode dat ik de stad zou bezoeken, afwezig zou zijn. Dat was natuurlijk niet zo erg, de stadsdiensten zouden mij ongetwijfeld kunnen helpen. Veel vervelender was dat de stadsbibliotheek juist voor vakantie zou sluiten, de dag dat ik zou aankomen. Mijn hele reis zou dus voor niets zijn.

Dank zij de contacten van mijn vriend had de bibliothecaresse haar vakantie een dag uitgesteld, om mij te kunnen ontvangen en voorthelpen. Ik zou dus niet onverrichter zake moeten terugkeren.

Op haar kantoor overhandigde ze mij een hele stapel boeken. Her en der staken er papiertjes uit, die bladzijden aanduidden, die interessante informatie zouden kunnen bevatten voor mijn onderzoek.

Eén van die boeken leek mij uiterst interessant.

„Hoelang denkt U hier te blijven, mijnheer?" vroeg ze.

„Wellicht tot morgenavond."

„Neem dat boek dan gerust mee naar uw hotel en bezorg het mij terug vóór morgenmiddag, want dan zou ik graag vertrekken. Maar zo heeft U in ieder geval nog tijd om vanavond alles rustig door te nemen."

„Dank U zeer!"

„Geen dank. Het was mij een genoegen eens iets te kunnen doen waarvoor ik eigenlijk gestudeerd heb."

Zonder commentaar!

Mijn Esperanto-gastheer heeft mij bovendien rondgeleid in de omgeving van de stad, een streek met veel wijngaarden, waar een gewoon toerist zelden een voet zal zetten en heeft mij heel wat achtergrondinformatie over de streek gegeven die je tevergeefs in toeristische gidsen zou zoeken. Trouwens, welk reisbureau of welke dienst dan ook, zou mij kunnen bezorgen wat ik dank zij de kunsttaal Esperanto heb gekregen?

Jos Montmirail, Zoersel

Begin je zelf pas Esperanto te gebruiken, en heb je zelf iets meegemaakt waarmee je het praktisch nut van het Esperanto in het dagelijks leven buiten de beweging kunt illustreren, schrijf er dan een stukje over en stuur het naar de redactie van EP. Wellicht vindt het ook een plaatsje in deze rubriek.

Op golven

Omroepwereld

De radio... je bent er zo aan gewoon. Elk land heeft wel zijn radiozender. Het is ook één van de media waarin taal een enorme rol speelt en ook een bijzondere aandacht krijgt. Stemtesten en uitspraaktesten zijn een belangrijk selectiecriterium voor het aanwerven van personeel bij de BRT. En denk ook maar eens aan de betekenis die de BBC-taal meekreeg als (officieuze) standaarduitspraak van het Engels. De invloed ervan op taalvorming, taalverandering, taalmode... mag al evenmin worden onderschat.

In vergelijking met andere talen zijn er relatief weinig zenders die in het Esperanto uitzenden. Dat heeft natuurlijk alles te maken met de afwezigheid van nationaal belang – en dus nationale (geld)-middelen – in de Esperantowereld. Toch is het mogelijk elke dag naar minstens één uitzending te luisteren. In deze rubriek willen we de lezer laten kennismaken met deze Esperanto-radiouitzendingen: wanneer en hoe je de verschillende programma's kan beluisteren. We hopen dat na verloop van tijd de rubriek verder kan uitgroeien tot een tweemaandelijks verslag van de programma's waarop de Esperanto-zenders ons zoal vergasten.

Elk radiostation dat in het Esperanto uitzendt, heeft zijn eigen visie op en neemt een eigen standpunt in tegenover deze taal. Radio Polonia – de Poolse wereldzender – beschouwt de taal als evenwaardig met de andere (vreemde) talen waarin hij uitzendt. Het feit dat Zamenhof, de ontwerper van het Esperanto, in Bialystok geboren werd, heeft bij de ontwikkeling van deze houding uiteraard een vrij belangrijke rol gespeeld. Het is in zekere zin een kwestie van nationale trots. Niet echt verwonderlijk dus dat het Esperanto er relatief veel aandacht krijgt.

Radio Zwitserland zendt alleen enkele korte programma's in het Esperanto, wereldwijd uit; Radio Oostenrijk moet het hebben van vrijwilligerswerk; de Italiaanse radio zendt uit met een zekere onverschilligheid. Een speciale plaats neemt Radio Peking in. Zij zijn er vooral op uit het officiële standpunt en de officiële propaganda te verspreiden. Esperanto doet het vrij goed in China, en dus wordt ook die taal gebruikt – de wetenschap dat over heel de wereld mensen als hobby op de zender afstemmen, is voor de beleidsmensen daar al reden genoeg om regelmatige uitzendingen in het Esperanto toe te laten en te financieren. De medewerkers van Radio Cuba zijn – hoewel nog jong in de ether – laaiend enthousiast. Zij hebben dit jaar trouwens een extra stimulans om hun programma's te verzorgen: het Esperanto Wereldcongres 1990 heeft immers in Havana plaats.

Gemeenschappelijk aan al de zenders is toch dat zij hun buitenlandse luisteraars willen informeren over de huidige ontwikkeling in hun land. In zekere zin is het enkel een voor het Esperanto verheugend feit dat zij dat ook in het Esperanto wensen te doen. De meeste van de Esperanto radioredacties zijn dan ook enthousiastelingen die toevallig enige nationale armslag – op het gebied van taalgebruik – hebben gekregen.

JPVDD

Kalender

Ook met deze rubriek gaan we voort. We vermelden er bijeenkomsten in die buiten het gewone clubgebeuren vallen en zich richten op internationale aanwezigheid. Verder vinden we het belangrijk dat zij „bereikbaar" zijn voor onze lezers, of van bijzondere betekenis zijn om het leven van de beweging op internationaal niveau te illustreren. Uiteraard hangt de inhoud van deze rubriek nauw samen met de informatie die ons bereikt. Weliswaar vangen wij heel veel geruchten op, kennen we tradities enz... maar voor de precieze informatie moeten we toch een beroep doen op de organisatoren van de respectieve activiteiten. Zend dus tijdig (voor de 1ste van elke even maand) uitgebreide gegevens over data, programma en kostprijs... Wacht niet te lang. Iets wat in maart gebeurt, moet nu reeds worden aangemeld of het aantal deelnemers zou wel eens aan de lage kant kunnen liggen. Doen dus!

Deze maand hebben we niet veel te melden. Van 23 tot 25 februari organiseert de club van Welkenraedt reeds haar 3de ski-weekend. Zelfs als er geen sneeuw ligt, kan het een prettige bedoening zijn in Esperantosfeer. Info krijg je bij Marie Grela, rue de la Colline 16, B-4840 Welkenraedt. Volgens de traditie moet rond die datum ook de *Week van de Vriendschap* plaats hebben. Wie organiseert ze dit jaar? Waar en wanneer? En wat biedt het programma? Jammer dat we er tot nog toe geen informatie over hebben ontvangen.

De Nederlandse Esperanto Jongeren (NEJ) weten wel hoe het hoort. Zij zonden reeds een bekendmaking voor hun Paasweekeind van 13 tot 16 april 1990 te Vierhouten. Omdat JEN 25 jaar bestaat, wordt het iets buitengewoons in het teken van „Kunst". Info bij Ron Doesburg, Nederlandplein 41, NL-5628 Eindhoven, tel. + 31 40 41 28 90. Kostprijs varieert van 80 tot 100 gulden.

Als de plaats het toelaat kan in deze rubriek ook wel eens een verslag van een samenkomst. Ook hier is het geboden de tekst zo snel mogelijk na afloop van de activiteit op te sturen, anders verliest hij al te zeer aan actualiteitswaarde.